

15. Ясіньська Л.Е. Становлення та розвиток інституту нотаріату в Україні (історико-правовий аспект): Автореф. дис. ... к.ю.н. - Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2005. - 18 с.

16. Трофанчук Г. Історико-правові аспекти зародження та поширення нотаріальної справи в Україні: Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали ІХ регіональної науково-практичної конференції. 13 - 14 лютого 2003 р. - Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003. - С. 105;

17. Комаров В.В., Баранова В.В. Нотаріат и нотариальный процесс: Учебник. - Харьков: Консум, 1999. - С. 16 - 19.

18. Гулевська Г.Ю. Генезис державного регулювання нотаріальної діяльності у правовій доктрині та законодавстві: адміністративно-правовий аспект// Підприємництво, господарство і право. - 2002. - № 8. - С. 66 - 68.

19. Там само. - С. 66.

20. Там само.

21. Там само.

22. Там само.

23. Там само. - С. 67.

УДК: 343.542.1:004.

*О.О. Михайленко,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права ЗНУ*

*Шраго А.О.,
студент III курсу
юридичного факультету ЗНУ*

Проблема web-порнографії та шляхи її подолання

У XXI ст. широким розвитком набула світова система Інтернет, так зване "світлове павутиння", яке є не тільки засобом зв'язку, а й невичерпним джерелом інформації, котрим можна користуватися через персональний комп'ютер вдома, за місцем роботи, в Інтернет-кафе. На сьогоднішній день Інтернет є найпотужнішим інформаційним ресурсом, за допомогою якого можна отримати будь-яку інформацію, в тому числі й аморального характеру.

Дослідженнями проблем web-порнографії займались І. Лисенко, фахівець Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України та зарубіжні аналітики Національного центру боротьби з викраденням і експлуатацією дітей (США), зокрема Мішель Коллінз. Нажаль, в науковій літературі не досить детально врегульовані проблемні аспекти web-порнографії та шляхи її подолання. Тому метою роботи є спроби пошуку адекватних юридичних механізмів, здатних врегулювати Інтернет-відносини і забезпечити їх всебічний розвиток та запобігти виникненню негативних аморальних явищ у національному сегменті Інтернет.

Одразу треба відзначити, що навіть серед фахівців існує радикально негативне ставлення до самої ідеї правового регулювання відносин, які виникають в Інтернеті. Так, провідними "Декларації незалежності кіберпростору" Джона Барлоу вважають, що мережа Інтернет повинна залишитися "чистою" від законодавчої втручання, але реальність демонструє інше - масові порушення особистих та майнових прав, навіть злочинні дії, зводять нанівель твердження щодо доцільності виведення Інтернет-відносин за межі правового регулювання. Традиційні механізми захисту авторських прав в Інтернеті суперечать концепції свободи інформаційного простору. Крім того, однією з найактуальніших проблем, що виникає у світовій Мережі є запобігання розповсюдженню інформації, що має кримінальний зміст, поширенню порно-сайтів, сексуальній експлуатації дітей, торгівлі людьми тощо.

Основними нормативними актами в Україні, спрямованими на регулювання Інтернет-відносин, є Укази Президента України "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної

мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні" від 31 липня 2000 р. та "Про заходи щодо захисту інформаційних ресурсів держави" від 10 квітня 2000 р. певне значення для розвитку даних відносин мають також закони України "Про захист інформації в автоматизованих системах" від 5 липня 1994 р., "Про науково-технічну інформацію" від 25 червня 1993 р., "Про національну програму інформатизації" від 4 лютого 1998 р., а серед міжнародних актів можна навести Всесвітню (Женевську) конвенцію про авторське право (1952 р.) та Бернську конвенцію про охорону літературних та художніх творів (1971 р.). Але жоден з них не містить механізмів запобігання кібер-злочинності.

Сучасне українське суспільство стає дедалі аморальнішим, а Інтернет при усіх його позитивних сторонах, містить і непередбачені проблеми. І найперша з них - діти і кіберпорно. Особлива небезпека цього явища полягає у тому, що зараз складаються умови, коли віртуальне середовище поступово перетворюється на повноцінний ринок збуту порнопродукції. Цей огидний злочин в останні часи набуває характеру епідемії. Більше половини сайтів у "Всесвітньому павутинні" присвячено жорсткому сексу, насильству та іншим злочинам. Безперечно всесвітня мережа Інтернет підірвує за кількістю розміщених у ній порнографічних матеріалів. Україна не є винятком. До речі, власне українських порносайтів майже не існує, вони переважно американського, німецького або російського походження. Наші вітчизняні користувачі поки що не зовсім просунуті споживачі, які найчастіше зіштовхуються зі сномом цього сорту. І проблема не в низькому рівні заможності "середніх українців", а в тому, що небагато хто з них опанував таке досягнення цивілізації, як використання кредитної картки, бо більшість порносайтів є платними.

Оскільки проблема використання світової системи Інтернет як засобу експлуатації людей набула світового масштабу, постає питання, наскільки реальною є небезпека, на яку може наражатися дитина, користуючись Інтернетом? Думається, подібна небезпека є достатньо реальною. Діти, отримавши доступ до інформаційних ресурсів, подорожуючи сайтами, спілкуючись у чатах та через ICQ, можуть вступити у дискусії з педофілами, порноділками, сутенерами, які використовують Інтернет для контактів, створення дошок оголошень, обміну інформацією, фотографіями. Через Інтернет майже можливо увійти в дім до дитини, познайомитися з нею і почати її спокушати. Ризик доволі великий, особливо для тих, хто використовує Інтернет дуже часто. Отже, необмежені можливості Інтернет роблять його привабливим для задоволення

інтересів, що не завжди носить правомірний характер і тому, в умовах сьогодні, однією з найактуальніших проблем є створення нормативної бази, яка б забезпечила нормальну діяльність користувачів Інтернет і мінімізувала рівень можливих правопорушень.

Представники Yahoo! зробили шокуючи заяву: на всесвітньо відомому порталі відкрився магазин, який торгує порнографією. В Інтернет-магазині представлені тисячі назв фільмів для дорослих: від еротики до жорсткого порно. Доступ до каталогу можна отримати через Yahoo Shopping або шляхом пошуку через слово "SEX" у вікні запити. Порівняємо - якщо у пошуковій системі "Alta Vista" запросити слово "попітка", то знайдеться 5 мільйонів запитів, а якщо ж набрати слово "секс", то результат виходить справді вражаючий - 60 мільйонів пошуків [1].

Сьогодні науковцями розроблено низку моделей захисту прав в Інтернеті, а саме, створення окремої галузі законодавства, що стосувалась би виключно відносин, котрі виникають у зв'язку з його використанням. Її прихильники пропонують створити систему "кіберсудів" до компетенції яких можна було б віднести відповідні спори.

Чому ж так переймається світова громадськість на перший погляд суто моральною проблемою? Адже web-порноіндустрія приносить шалений прибуток. Вчені називають Інтернет-порнографію "кокаїном для нового покоління" і стверджують, що розвиток Інтернету привів до появи нового психічного захворювання. Фахівці вважають, що зниження порнографії дуже оздоровило б цю галузь комерції, проте піти на це не захоче, мабуть, ніхто, оскільки в короткостроковій перспективі надто багато комерційних Інтернет-підприємств програють, втрачаючи суттєву частку доходу.

Для пошуку виходу з ситуації, що склалася, Канадська асоціація провайдерів розробила Кодекс поведінки в Інтернеті в якості заходу, що дозволяє створити систему саморегулювання і не допустити передачу сумнівних матеріалів. На нашу думку, подібний кодекс було б доречно прийняти і на Україні.

Використання системи Інтернет для розповсюдження порнографії призводить до появи нових способів боротьби з правопорушниками. Чи можливо вистежити через Інтернет користувачів порносайтів? Виявляється, що механізми, які дозволяють дізнатися, саме з якого комп'ютера найчастіше походять подібні сайти, не такі вже й складні, але ще не досконалі. Наприклад, провайдером на кожного користувача може заводитися рахунок та реєстраційний запис (account), схожий на банківський. Рахунок містить ім'я і таємний пароль користувача, а назва рахунку вважається ідентифікатором користувача (user ID) або реєстраційним ім'ям. Отже, інформація спочатку спрямовується до провайдера, а від нього - до індивідуальних користувачів.

Це дозволяє відшукати конкретний комп'ютер, на який надходила інформація з порносайту. Але розповсюдженість вірусів, які заразивши комп'ютер, з'єднуються з порносайтами, ставлять їх як стартові сторінки браузера, створюють ситуацію, коли браузер зберігає "заборонені" (як, утім, і будь-які інші) зображення на жорсткому диску. Вони зводять нанівель з аксисні функції, перетворюючи власника комп'ютера на об'єкт інтересу правосиронців. І саме ця обставина ставить під сумнів сам механізм вистеження злочинців у подібній спосіб.

Думається, що доцільним було б дозволити провайдерам ініціювати питання про зняття сайту за наявності на ньому відповідних фактів щодо його неправомірності, а прийняття остаточного рішення покласти на судові органи.

Стрімкий розвиток сучасних технологій ставить перед правосиронцями все нові проблеми, пов'язані з практикою анонімних передплатників. Будь-який користувач може присвоїти собі відповідне ім'я і вказати інформаційний маршрут з однієї країни в іншу з поверненням усвою країну. В цьому випадку визначити місце, з якого був направлений перший сигнал, практично не можливо. Крім того, високими темпами розробляються дешеві та зручні в застосуванні ідвовані комп'ютерні програми, які найчастіше використовують особи, що займаються бізнесом web-порнографії. Декодування ж файлів виявляється дуже складною справою для правосиронних органів, а необхідної кількості висококваліфікованих фахівців, здатних на активну боротьбу з цим явищем, нажалі, на цей час недостатньо.

Як вихід з даної ситуації, на наше думку, слід перейняти досвід інших країн і прийняти закони, які забороняють власникам порносайтів давати подібним сайтам назви, співзвучні з доменами популярних Інтернет-ресурсів, оскільки припустившись помилки-описки в наборі адреси, користувач раптово отримуватиме зовсім інший ресурс. Так, замість сайту "телебуббіків" (Teletubbies.com) це зовсім недавно з'явився на екрані порносайт Teltubbies.com. Засобом боротьби з поширенням порнографічних матеріалів бачиться також більш тісне координування своїх зусиль правосиронців різних країн у даній галузі. Ефективним може виявитися і укладання двосторонніх та багатосторонніх договорів та інших домовленостей.

Але гострою проблемою міжнародного співробітництва є розбіжності законодавства різних країн та практики його застосування. Особливо це стосується країн, де існують відмінності у системах покарання за подібні злочини.

Основні труднощі стосуються формування обвинувачення, вказів покарань та строків розслідування. Наприклад, у одній країні використання дитини як суб'єкта порнографії може бути одним з елементів

класифікації злочину, в той час як в іншій для визнання особи винною може бути достатнім візуальне зображення дитини [2].

Оскільки проблема експлуатації дітей в Інтернеті набуває міжнародного характеру, держави мають знайти спільну мову і юридично визначити поняття порнографії з урахуванням тих уявлень, що є непристойним або пристойним у культурах різних народів.

Доречним буде зазначити, що впровадження Інтернету робить традиційне визначення дитячої порнографії застарілим. За своїм змістом ст. 34 Конвенції про права дитини повинна тлумачитися як така, що забороняє і "псевдодитячу порнографію", в тому числі "морфинг" дитячих та дорослих тіл з метою створення порнографічного зображення дитини. Саме такі зміни зазнало законодавство Великобританії, Північної Ірландії та Канади, і, як свідчить практика, це сприяло боротьбі з дитячою порнографією [3]. На наше думку, доцільним було б запозичити подібні новели і Україні, бо занадто вже гостро постала в нашому сучасному суспільстві проблема дитячої порноіндустрії.

У США дитяча порнографія вважається злочином. Пункт 2252 пп. 110 КК США забороняє перевезення, відправку чи отримання дитячої порнографії по каналах зв'язу, включаючи пошту та комп'ютерні його засоби. У Данії, наприклад, у 1998 р. Національний комісаріат поліції відкрив у Інтернеті власну web-сторінку, що дало можливість поліції отримувати від громадян інформацію про дитячу порнографію. Законодавства Японії карає позбавленням волі на строк до трьох років осіб, які розповсюджують через Інтернет порнографічні зображення дітей. Канада прийняла закон, згідно з яким пошук дитячої порнографії в Інтернеті - кримінальне каране діяння, навіть якщо обвинувачений нічого не знайшов. Порушнику загрожує тюремне ув'язнення на строк до п'яти років [4].

Зрозуміло, закони різних країн передбачають відповідальність за виготовлення, поширення і користування дитячою порнографією. У США, приміром, за поширення дитячої порнографії в Мережі відповідальність несе провайдер, у Канаді й ряді європейських країн відстежують і каравть споживачів - покарати можуть як за пошук відповідних сайтів, так і за збереження подібного матеріалу у своєму комп'ютері (термін ув'язнення від півроку до п'яти років). Взагалі, покарання за виготовлення і поширення дитячого порно в різних країнах Заходу та Сходу - від 10 років позбавлення волі до довічного ув'язнення. Відомий випадок, коли виготовлювачів дитячого жорсткого порно, затриманих у Таїланді, стратили.

Україна, Росія та країни "третього світу", як правило, у порнобізнесі відіграють роль "місця виробництва".

Законодавство в цій сфері у нас, як уже було зазначено, не настільки розвинене, як у Європі та США. Прикладом, тонкощі "віртуальної порнографії" в нас у законах не прописані взагалі. Тому слід врегулювати правове становище, яке під впливом новітніх інформаційних технологій стало достатньо невпевним через те, що існуючі норми матеріального права не можуть повною мірою бути перенесені на регулювання віртуального простору.

Що ж робити у такій справді трагічній ситуації, що поступово починає виходити з під контроль? Інтернет у нас в країні навіть не визнаний як засіб масової інформації, а у "немасовому" засобі, як відомо кожній собі господар. Думається, що визнання Інтернету засобом масової інформації спростило би механізми реалізації норм національного законодавства щодо світової павутини. Доречним було б прийняття окремого закону, який комплексно врегулював би відносини, які складаються між користувачами мережі Інтернет, визначив би межі можливого використання Інтернет-ресурсів, передбачив би певну гарантію та способи захисту прав користувачів. Необхідно узгодити законодавство та практику його застосування в різних країнах з тим, щоб злочинці не могли користуватися відмінностями в національних системах покарання, а суворі закони більшості держав, які мають на меті створити заслін розповсюдженню дитячої порнографії, у тому числі й у Інтернеті не привели до того, що основним ринком збуту порнопродукції стануть країни колишнього СРСР, у тому числі й Україна.

А доки не знайдене комплексне вирішення цієї проблеми, в якості тимчасового виходу можливо скористатися програмами, що блокують доступ до порнографії, фільтрами для спаму. Існує web - сайт www.kn.org.ua з якого можливо інсталиювати комп'ютерну програму "Кібер-няня", яка блокуватиме доступ до порносайтів.

На нашу думку, судові системи всіх країн повинні взяти курс на повну заборону дитячої порнографії, для чого необхідно прийняти ефективне

законодавство та вжити заходів із забезпечення його додержання. Дитяча порнографія за жодних обставин не може бути законною і тому, потрібно чітко прописати тонкощі у Кримінальному кодексі щодо експлуатації дітей з використанням Інтернет; а саме, виробництво, поширення, експорт, імпорту, передачу, усвідомлене зберігання, рекламу дитячої порнопродукції. До того ж, використання дітей віком до 18 років у такий спосіб повинно кваліфікуватися як обтяжуюча обставина і тому, необхідно створити аналогічну глобальну мережу для міжнародного співробітництва у зазначеній сфері. Необхідним є також створення нормативної бази, яка б забезпечила нормальну діяльність користувачів Інтернет і звала нанівець можливі правопорушення; посилення санкцій щодо правопорушників; прийняття кодексу поведінки провайдерів в Інтернеті та надання їм певних правомочностей щодо ініціювання питання про зняття сайту; створення відповідних умов для забезпечення нашої держави висококваліфікованими фахівцями, здатними на активну боротьбу з цим потворним явищем; прийняття певних законів, які заборонили б власникам порносайтів давати своїм "вирворам" назви, співзвучні з доменними назвами Інтернет - ресурсів; координування зусиль правослоронців з метою боротьби з поширенням порнографічних матеріалів; укладання двосторонніх і багатосторонніх договорів та інших домовленостей, юридичне визначення поняття порнографії та пред'явлення до змін ст. 34 Конвенції про права дитини; визнання Інтернет як засобу масової інформації - саме подібний комплекс заходів дозволить би ефективно боротися з дитячою web-порнографією.

Використана література:

1. "Yahoo!" торгує порнографією // www.uaportal.com
2. Лисеню І. Використання світової системи Інтернет як засіб експлуатації дітей // *Право України*. - 2003. - № 2. - С. 148-153.
3. Плахотнюк Н. Міжнародно-правові аспекти боротьби з дитячою порнографією в Інтернеті // *Право України*. - 2001. - № 10. - С. 104-109.
4. Так само.